

TRỐN THUẾ, TRÁNH THUẾ VÀ TỐI ƯU HÓA CHI PHÍ THUẾ TRONG THUẾ THU NHẬP DOANH NGHIỆP

NGUYỄN HỒNG NGÀ

Doanh nghiệp đóng góp thuế cho Nhà nước. Việc làm thế nào để doanh nghiệp nắm và thực thi tốt nghĩa vụ nộp thuế cho nhà nước là vấn đề được cơ quan thuế quan tâm. Vậy làm thế nào để doanh nghiệp tối ưu hóa số thuế phải nộp mà vẫn tuân thủ đúng theo các quy định của cơ quan thuế? Hiện nay thực trạng trốn thuế, tránh thuế và lập kế hoạch thuế diễn ra rất nhiều và phức tạp. Thực tế, ranh giới giữa ba thuật ngữ này chưa thực sự rõ ràng. Tuy nhiên, nếu như vận dụng không tốt, doanh nghiệp có thể vi phạm pháp luật mà không biết. Bài viết bàn về việc tối ưu chi phí thuế và giải pháp giúp doanh nghiệp tuân thủ các quy định pháp luật hiện hành về thuế.

Từ khoá: Doanh nghiệp, trốn thuế, tránh thuế, tối ưu hóa chi phí thuế

TAX EVASION, TAX AVOIDANCE, AND TAX EXPENSE OPTIMIZATION IN CORPORATE INCOME TAX

Nguyen Hong Nga

Businesses contribute to the state in the form of tax payment. How to make businesses understand and properly implement their tax obligations to the state is a matter of concern for the State and tax authorities. So how to optimize the amount of tax payable while still complying with the regulations of the tax authorities? Currently, the reality of tax evasion, tax avoidance, and tax planning is very popular and complicated. In practice, the boundary between these terms is not clear. However, if not applied properly, we may violate the law. This article discusses the optimization of tax expenses and solutions to help businesses comply with current legal regulations on taxation.

Keywords: Business, tax evasion, tax avoidance, tax expense optimization

Ngày nhận bài: 5/02/2025

Ngày hoàn thiện biên tập: 19/02/2025

Ngày duyệt đăng: 26/02/2025

Giới thiệu

Việc tối ưu hóa chi phí (gồm chi phí thuế mà vẫn đảm bảo tuân thủ pháp luật) nhằm giúp doanh nghiệp (DN) có lợi nhuận cao và phát triển bền vững, luôn là quyền lợi chính đáng của DN. Đây là xu thế tất yếu và ngày càng được DN Việt Nam quan tâm, đặc biệt trong bối cảnh Chính phủ đang đồng hành và thực hiện nhiều biện pháp hỗ trợ DN. Hiểu một cách đơn giản,

tối ưu hóa chi phí thuế là việc DN vận dụng quy định pháp luật kết hợp với việc lập chiến lược dài hạn về thuế và đặc thù ngành kinh doanh nhằm giảm thiểu chi phí thuế một cách hợp pháp, trong khuôn khổ hệ thống pháp luật kinh tế. Trong khi đó, hành vi trốn thuế là đi ngược lại nguyên tắc này. Lúc này, DN sẵn sàng thực hiện nhiều biện pháp để giảm tối đa chi phí thuế, kể cả hành vi trái pháp luật như lập báo cáo tài chính, báo cáo thuế không trung thực. Bài viết này sẽ phân biệt giữa trốn thuế, tránh thuế và tối ưu hóa chi phí thuế thu nhập DN (TNDN) để giúp người đọc có sự nhìn nhận rõ ràng, đồng thời nêu các tình huống cụ thể tại các DN để giúp các DN thực thi đúng nghĩa vụ của pháp luật về thuế.

Cơ sở lý thuyết

Hiện nay, trốn thuế, gian lận thuế, tránh thuế đang là vấn đề nhức nhối trong xã hội. Vấn đề trốn thuế, gian lận thuế, tránh thuế và việc vận dụng được các “ưu đãi” thuế là một việc rất quan trọng. Tuy nhiên vẫn còn những cách hiểu chưa đúng về trốn thuế, tránh thuế và lập kế hoạch tối ưu thuế.

Khái niệm

- Trốn thuế là việc thực hiện các phương thức mà pháp luật không cho phép để giảm số thuế phải nộp.
- Tránh thuế là việc sử dụng các phương thức trong khuôn khổ của pháp luật để giảm thiểu chi phí thuế ví dụ việc vận dụng các chính sách ưu đãi thuế hoặc áp dụng các khoảng trống mà pháp luật chưa quy định tới để thực hiện các giao dịch. Ở đây chúng ta phải rất thận trọng vì nếu sa sầy một bước chân có thể từ tránh

thuế hợp pháp sang trốn thuế bất hợp pháp.

- Lập kế hoạch tối ưu thuế có một ý nghĩa bao quát hơn, mang tầm chiến lược, đó là việc tối ưu hoá số thuế phải nộp trong khuôn khổ của pháp luật. Tối ưu hoá thuế, có nghĩa là cách để giảm thuế tương đối so với việc giảm thu nhập hoặc gia tăng các chi phí khác.

Đặc điểm

- Đặc điểm trốn thuế là giấu thông tin mà lẽ ra phải cung cấp cho cơ quan nhà nước, ví dụ như bán hàng nhưng không xuất hoá đơn để giảm doanh thu và tạo ra thông tin không có thật ví dụ như mua hoá đơn để tăng chi phí được khấu trừ thuế. Hiển nhiên việc trốn thuế là phi pháp và có thể bị kết án.

- Đặc điểm tránh thuế là việc chủ động nghiên cứu, phân tích tận dụng các chính sách ưu đãi, hỗ trợ của nhà nước về quy định thuế.

- Đặc điểm lập kế hoạch thuế là quá trình tìm kiếm các giải pháp về thuế khác nhau để xác định khi nào, như thế nào và liệu có nên thực hiện một số giao dịch để “tối ưu hoá” số thuế phải nộp.

Phương thức

- Trốn thuế có các hành vi gian lận thuế nội địa như Bỏ ngoài sổ sách kế toán, tạo giao dịch bán hàng giả mạo, tạo giao dịch mua hàng giả mạo, ghi giá bán thấp hơn giá thực tế, Hạch toán kế toán và kê khai thuế sai quy định. Các hành vi gian lận thuế đối với hàng hóa xuất khẩu, nhập khẩu: buôn lậu, khai sai chủng loại hàng hoá, khai sai xuất xứ hàng hóa nhập khẩu, gian lận giá tính thuế, giả mạo mục đích xuất khẩu, nhập khẩu để được hưởng ưu đãi thuế.

- Tránh thuế có các hành vi trong lĩnh vực thuế TNDN là Chọn đăng ký phương thức khấu hao thích hợp tùy theo dự kiến DN sẽ có lãi hay bị lỗ, Đăng ký chuyển lỗ trong vòng 5 năm vào những năm tài chính mà DN dự kiến sẽ có lãi lớn để dùng số lỗ đó giảm thu nhập chịu thuế. Trong lĩnh vực thuế nhập khẩu, có thể là: Nhập khẩu hàng hóa có xuất xứ từ những nước có ký các hiệp định về ưu đãi thuế quan với Việt Nam về chương trình ưu đãi thuế quan có hiệu lực chung (CEPT) của các nước ASEAN để được hưởng mức thuế suất thấp.

- Lập kế hoạch thuế: Có 4 phương thức thường được vận dụng trong lập kế hoạch thuế (1) Tạo mới; (2) Chuyển đổi; (3) Thời gian; (4) Chia tách. Phương thức 1: Tạo mới là việc tận dụng các ưu đãi, lợi ích về thuế từ việc tạo ra các chi nhánh, công ty con, ví dụ thành lập mới tại địa bàn có mức thuế suất thấp. Phương thức 2: Chuyển đổi là việc thay đổi cơ chế

hoạt động, thay đổi bản chất giao dịch để tài sản và thu nhập được tạo ra chịu mức thuế suất thấp hơn nếu không thực hiện chuyển đổi. Phương thức 3: Thời gian là việc dịch chuyển giá trị chịu thuế sang kỳ tính thuế có lợi hơn. Phương thức 4: Chia tách là việc chia giá trị chịu thuế cho hai hay nhiều đối tượng chịu thuế để làm giảm tổng thuế phải nộp của tất cả đối tượng chịu thuế.

Thực trạng vấn đề nghiên cứu

Các trường hợp dẫn đến trốn thuế TNDN

Đối với các khoản được biểu, được tặng, DN thường ghi tăng vốn chứ không ghi vào thu nhập khác, bởi nếu ghi và thu nhập thì DN phải nộp thuế.

Các quy định về tiền thưởng phải có văn bản của DN, quy định mức và điều kiện được thưởng. Nếu trường hợp DN tùy hứng thưởng cho nhân viên hoàn thành xuất sắc nhiệm vụ (giả sử thưởng 20 triệu đồng cho nhân viên sale) thì khoản này không được cơ quan thuế chấp nhận. Do đó, DN phải xây dựng bộ tiêu chí để thưởng cho phù hợp, như thưởng bằng 10% của doanh thu vượt thì rõ ràng hơn, vừa đảm bảo chăm sóc quyền lợi khuyến khích nhân viên lao động, vừa đảm bảo thực hiện nghĩa vụ với cơ quan thuế.

DN có quy định là sẽ thưởng lương tháng thứ 13 cho nhân viên nếu DN làm ăn có lãi. Thực tế DN làm ăn có lãi trong năm, cũng đã chi trả tiền lương tháng thứ 13 cho nhân viên, nhưng để tránh nộp thuế, DN đã gian lận số liệu và báo cáo với cơ quan thuế là hoạt động kinh doanh lỗ để tránh nộp thuế.

Đối với chi phí tài trợ không đảm bảo điều kiện là chi phí được trừ: Giả sử DN tài trợ cho trường đại học để xây dựng thư viện, hoặc xây dựng quỹ học bổng nhưng hợp đồng lại ghi “sau khi tài trợ xong, DN được giới thiệu và quảng bá logo thương hiệu gắn với trường đại học”, với hoạt động tài trợ này thì trường đại học không xuất hoá đơn được và cơ quan thuế không xuất toán, vì theo thuế đây không phải là hoạt động tài trợ (hoạt động tài trợ là cho đi không nhận lại), nhưng trường hợp này là hoạt động quảng cáo cho DN. Khi trường ĐH không xuất hoá đơn thì mới được miễn giảm thuế, do đó đây coi là chi phí marketing cho DN chứ không phải hoạt động tài trợ.

Khi DN đăng ký kinh doanh với việc xác định vốn cổ phần là 10 tỷ đồng, thực tế chủ DN góp 1 tỷ đồng, 9 tỷ đồng còn lại thì đi vay để góp vốn, thì chi phí đi vay này không tính là chi phí được trừ, kể cả DN có tài khoản trong ngân hàng, nhưng cơ quan thuế cho rằng DN có vấn đề tài chính gì nên mới không sử dụng tiền mà phải đi vay để góp vốn.

Các trường hợp dẫn đến tránh thuế TNDN

Liên quan đến ghi nhận doanh thu từ hoạt động bán hàng, hiện có rất nhiều các DN bán hàng mà không xuất hoá đơn. Đối với các DN bất động sản ghi nhận doanh thu dựa theo tiến độ hoàn thành công việc, khi xây dựng theo tiến độ công trình, yêu cầu phải tạm đóng 1-2% trên thu nhập tạm tính, nhưng hiện nay rất nhiều DN bỏ qua và chưa thực hiện đóng 1% trên thu nhập tạm tính.

Đối với quà tặng quà biếu cho khách nhận dịp hội nghị khách hàng do DN tổ chức (tặng bút lưu niệm có logo của công ty) thì đây là doanh thu nội bộ, theo yêu cầu cơ quan thuế thì DN phải xuất hoá đơn, nhưng hiện tại các DN thường không xuất hoá đơn và ghi là chi phí quản lý.

Lưu ý những khoản tiêu dùng không mang tính chất nội bộ như xuất nước uống dùng cho hội nghị khách hàng (thuế tính vào chi phí được trừ và không yêu cầu phải xuất hoá đơn), còn xuất nước cho nhân viên đi du lịch là khoản tiêu dùng nội bộ nên phải xuất hoá đơn, nhưng thường các DN hiện nay lại không thực hiện xuất hoá đơn.

Đối với chương trình khuyến mãi cho khách hàng, nếu DN đăng ký hoạt động khuyến mãi với sở công thương thì chỉ cần xuất hoá đơn về hàng hoá bán ra, còn hàng khuyến mãi đính kèm chỉ phải ghi số lượng, không phải trả thuế. Nếu DN không đăng ký hoạt động khuyến mãi với sở công thương thì DN không ghi doanh thu, nhưng cơ quan thuế vẫn tính doanh thu đối với hàng khuyến mãi.

Các trường hợp dẫn đến tối ưu hóa chi phí thuế thu nhập doanh nghiệp

Trong quy chế tài chính của DN có quy định chặt chẽ rằng: Giám đốc đi công tác được nghỉ ở phòng nghỉ với mức tối đa là 2 triệu đồng/người, nhân viên tối đa là 0,8 triệu đồng/người. Thực tế, rất nhiều trường hợp giám đốc và nhân viên ở cùng khách sạn với mức 1,5 triệu đồng/người. Trong trường hợp này, để được tính là chi phí được trừ khi báo cáo cơ quan thuế, quy chế tài chính cần ghi rất rõ là trong trường hợp đặc biệt thì do người lãnh đạo quy định. Ví dụ, đi công tác ở địa bàn xa trung tâm thành phố, xung quanh đó chỉ có khách sạn duy nhất với mức giá 1,5 triệu đồng/người.

Tài sản cố định không được phép trích khấu hao nhanh nếu DN lỗ lũy kế. Tài sản cố định không được sử dụng, DN không được khấu hao nữa. Trong trường hợp tạm dừng hoạt động sản xuất, nếu dừng quá 9 tháng thì tài sản không được phép khấu hao. Nếu trường hợp DN dừng sản xuất trong 10 tháng thì sẽ không được khấu hao trong 10 tháng dừng

sản xuất và chỉ được khấu hao 2 tháng còn lại của năm. Do đó để tránh cơ quan thuế kiểm tra và được phép khấu hao cho tài sản trong thời gian ngừng sản xuất, giả dụ DN có 10 máy thì sẽ tính toán cho mỗi máy nghỉ hoạt động 2 tháng thì sẽ tối ưu được khoản chi phí được trừ cho DN.

Một số giải pháp đề xuất

Để khắc phục tình trạng gia tăng các hành vi trốn thuế, gian lận thuế TNDN hiện nay, vai trò quản lý thuế của các cơ quan nhà nước có tầm quyền là vô cùng quan trọng. Tác giả đưa ra một số giải pháp đề xuất nhằm tăng vai trò của cơ quan quản lý thuế như sau: Tăng cường rà soát, quản lý chặt chẽ công tác hoàn thuế, cũng như phối hợp chặt chẽ giữa cơ quan thu, cơ quan tài chính và các lực lượng chức năng trong công tác quản lý thu, chống thất thu và xử lý nợ đọng, chống gian lận thương mại, chống buôn lậu, chống chuyển giá; Hoàn thiện chính sách thuế nói chung và các văn bản pháp luật về thuế nói riêng, đảm bảo có được hệ thống thuế thống nhất, phù hợp, đáp ứng yêu cầu về nguồn thu ngân sách

Bên cạnh đó, đẩy mạnh công tác thanh tra, kiểm tra thuế một cách đồng bộ, toàn diện; Tăng cường hợp tác, hỗ trợ, chia sẻ kinh nghiệm với các quốc gia và các tổ chức quốc tế trong việc ngăn chặn xói mòn cơ sở tính thuế và chuyển lợi nhuận

Để tối ưu thuế, việc đầu tiên là các DN phải am hiểu pháp luật, đặc biệt là luật thuế để vận dụng phù hợp và có lợi những quy định pháp luật hiện hành, kiểm soát chi phí thuế trong vòng khuôn khổ của pháp luật.; Xây dựng hệ thống quản trị vận hành bài bản, tổ chức tốt công tác kế toán thuế để làm tốt/ngăn ngừa rủi ro ngay từ đầu...; Xây dựng hệ thống tổ chức và cơ chế phối hợp công việc giữa các phòng ban bộ phận trong công ty; Lập kế hoạch tài chính - kinh doanh - dòng tiền trước ngày 25/12 hàng năm...

Tài liệu tham khảo:

1. *Tâm Việt, Những giải pháp giúp doanh nghiệp tối ưu số thuế phải nộp*, <https://tintamviet.vn/nhung-giai-phap-giup-doanh-nghiep-toi-uu-so-thue-phai-nop/>
2. Nguyễn Văn Dương (2021), <https://luatduonggia.vn/tranh-thue-la-gi-phan-biet-giua-tranh-thue-va-tron-thue/>
3. *Tối ưu thuế, phân biệt giữa trốn thuế, tránh thuế và lập kế hoạch về thuế?* <https://ketoancvn.com/toi-uu-thue-phan-biet-giua-tron-thue-tranh-thue-va-lap-ke-hoach-ve-thue/>

Thông tin tác giả:

TS. Nguyễn Hồng Nga - Trường Đại học Thương Mại

Email: hongngaktdn@gmail.com